

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

Український мовно-літературний факультет
імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка

Кафедра української мови
Кафедра українознавства та лінгводидактики
Кафедра української та світової літератури

ПОСТАТЬ ЮРІЯ ШЕВЕЛЬОВА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТСТВА Й НАУКОВОЇ МОЛОДІ

11 листопада 2016 року

м. Харків

Шаповал Юлія Олегівна
Харків, Харківський національний
педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. Р. В. Мелників

ЛЮДИНА І ЛЮДИ.
РОМАН ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО
«МІСТО» У РЕЦЕПЦІЇ ЮРІЯ ШЕРЕХА

Проблема екзистенційного існування з поняттям автентичного особистісного буття, справжнього призначення індивідуума має неабияке значення для літератури 20-х років. Про це говорить і Ю. Шерех у статті «Людина і люди» (роман В. Підмогильного «Місто»). Ось так науковець висловлює свою думку: «Література мала свіжим оком поглянути на все життя; струсити порошок заяложеної офіційної й фарисейської фрази; знайти реальну дійсність і реальні факти, це значить – знайти за облудністю щоденних незначущих учинків, стандартних фраз, офіційної термінології єдине справжнє на землі – людину» [1, с. 83]. За переконанням Ю. Шереха метою літератури є «продертися до людини, її душі, її тіла» [1, с. 83]. Автор дослідження вважає, що всі спроби знайти в романі патріотизм, націоналізм, завоювання русифікованого міста селом видаються марними. Головне ж знайти і зрозуміти метаморфози людини, яка так стрімко прагне вирватися з пут села.

Творчість В. Підмогильного по праву користується увагою літературознавців. Проза письменника характеризується тим, що поглиблення в її художній світ розкриває все нові й нові горизонти як для рецепції читача, так і для наукової інтерпретації. Неодноразово дослідники звертали увагу на роль і місце доробку митця в українській літературі, його світоглядно-філософські, естетичні перегуки з актуальними (на рубежі XIX–XX ст.) у західноєвропейській літературі модерністичними тенденціями, «філософією існування». До проблеми екзистенційного осмислення прози В. Підмогильного зверталось чимало дослідників, серед них Ю. Шерех, С. Луцій, М. Тарнавський, С. Павличко, Ю. Безхутрий, Т. Кононенко та ін.

Зосередження на психіці одного героя, який переживає процес становлення й прагне дізнатись про сенс людського існування, і свого зокрема, дає змогу стверджувати, що людині в житті дається можливість чи то ознаменуватися чимось та залишити після себе слід, чи то зникнути без найменшої пам'яті просто себе. Степан Радченко не прижився у своєму часі та просторі, прагне покинути село, бо воно душить його, тобто простір прагне змінити. Ю. Шерех у своєму дослідженні досить ґрунтовно аналізує питання: «Місто завоювало Степана, чи Степан місто?». Відповідь впливає миттєво, за допомогою вдало сформульованої конструкції: «Завоювання міста селом...» [1, с. 85]. Ця конструкція далі пояснюється у дослідженні таким чином: «Степан Радченко

приїздить до Києва з села...» [1, с. 85]. Тобто Ю. Шерех налаштовує нас на думку, що не скільки людина буде завойовувати місто, стільки село спробує це зробити (в особі того ж Степана Радченка). Але відразу спостерігаємо спростування цього припущення: «Степан Радченко робить це зовсім не во ім'я села, не для того, щоб ствердити село. Село заперечене від самого початку» [1, с. 85]. З цього випливає, що місія Степана почути себе «переможцем і справжньою частиною колись чужого урбаністичного світу» [1, с. 85]. Ю. Шерех дотримується думки про те, що Степан є переможцем лише в тому, що позбувся всього сільського в собі, тобто висуває твердження, що головним переможцем є місто. Хоча Степан і позбувся своєї одежини досить символічно, та це не зробило з нього переможця. Погоджується з Ю. Шерехом і М. Тарнавський у статті, присвяченій аналізу роману «Місто», вбачає «нещирість головного персонажа у винятковій увазі до одягу, символічному спаленні старого вбрання, як намаганні відобразити зміну статусу своєї особи» [2, с. 60]. Місто стало для людей визначним, винятковим центром буття, щоб облаштуватися в ньому треба змінити себе, не тільки ззовні. Бо більшість дослідників звертає увагу на маніпуляції з одягом, що здійснює хлопець, та приходять висновку, що всі вони не мають сенсу, бо фактично треба оновитися внутрішньо, від чогось відректися і щось придбати. В аналізованій статті Ю. Шерех звертає нашу увагу на позитивному ставленні В. Підмогильного до переваг міста над селом. Науковець наголошує на чотирьох романах Радченка не просто так, бо вважає, що саме відносини з жінками стали «запорукою сходження головного героя роману шаблями успіху й кар'єри» [1, с. 86]. Ю. Шерех говорить про те, що залишаючи жінок, Степан не полишав можливості змінити себе.

Науковець наголошує на тому, що «вся література 20-х років, принаймні більша її частина була антисільською». Він бере за приклад Семенка, Хвильового Яновського, Йогансена і ставить їх на один проблемний пласт поряд з Підмогильним [1, с. 87]. Проте подає й опозицію, називає прізвиська Осьмачки, Косинки, говорить що вони «не творили жадних організацій і груп, були одинаками, дон-кіхотами, здавалося, загубленої справи» [1, с. 88]. Звертає увагу на плинності буття, порівнює з новелою Коцюбинського «Цвіт яблуні», але життя там рухається зовсім інакше, новела розпливалася у лірику, а Підмогильний дотримувався чистої урбанізації, мужньої, карбованої, динамічної. Ю. Шерех вважає, що це Підмогильному вдалося, бо він має змогу «загнуздувати свої почуття розумом» [1, с. 89].

Підсумовуючи треба сказати, що «Місто» В. Підмогильного – це урбаністичний роман, бо в ньому стверджується місто, а село навпаки знецінюється. Це твердження можна довести, проаналізувавши творчу методу автора: «намагання схопити й відтворити безупинний плин життя» [1, с. 88]. Радченко стрімко рухається від перемоги до перемоги, здобуває оточення за оточенням. Перша зустріч з містом була болючою, тільки в мріях він приглушує цю біль. Далі він бере гору над обставинами, керує ними і вже може чинити супротив місту. Обов'язок і відповідальність — це нові слова в лексиконі Степана. Вони приводять з собою думки про право на жорстокість. Раніше Степан був жорстокий, бо так вимагало життя. Тепер він приймає її, усвідомлює. Поряд з лінією кар'єри Степана існує лінія народження людини і письменника Радченка. Через роман

ми знаходимо відповідь на питання: «Що таке життя для Підмогильного?». Життя – це рух, це нескінченна миготлива плинність, це здобування світу, а в здобуванні світу — відкриття людини, у відкритті людини — знайдення себе, і все — чарівне й мінливе й незмінне, як вогонь. Бо вогонь — це образ Бога» [1, с. 94].

Отже, за твердженням Ю. Шереха роман В. Підмогильного «Місто» – це роман про людину, про місто, про життя, про незгасність вогню, сповнений скептицизму переможця і оптимізму приреченого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шерех Ю. В. Не для дітей: літературно-критичні статті і есеї/ Ю. В. Шерех.– К.: Пролог, 1964.– 404 с. **2. Тарнавський М.** «Невтомний гонець в майбутнє». Екзистенціальне прочитання «Міста» Підмогильного / Максим Тарнавський // Слово і час. – 1991. – № 5. – С. 56-63.

УДК 821.161.2 – 1

Грובהва Інна Володимирівна
Харків, Харківський національний
педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. Г. І. Хоменко

ФЛЮКТУАЦІОНІЗМ ЯК ПРИНЦИП ЧИСТОЇ ПОЕЗІЇ: ВИБІР ЮРІЯ ШЕРЕХА

Постать Юрія Шереха можна віднести до тієї хвилі літераторів, які прагнули «зруйнувати Карфаген української провінційності», тобто вивести мистецтво слова за межі політики, ідеологічних й адміністративних втручань у художню творчість, подолати комплекс меншовартості, другорядної ролі в історії. Відомий філолог у своїх працях дистанціюється від політики на користь естетичних орієнтирів, утверджуючи цим нову якість літератури й роблячи мистецтво слова самодостатнім.

Творчий доробок Юрія Шереха як літературознавця кардинальним чином вплинув на сучасне розуміння усього українського літературного процесу ХХ ст., оскільки він був одним з найбільш обдарованих, ерудованих і працьовитих діячів української культури цього періоду. Сучасний дискурс історії української літератури значною мірою розбудовується або на розвиткові провідних тез науковця, або на полеміці з ним. Тому дослідження своєрідності творчої манери вченого і подальший аналіз як джерел його творчості, так і літературних впливів є актуальним для вітчизняного літературознавства.

Мета роботи – відстежити особливості пізнання українського авангарду, виявлені Юрієм Шерехом. Для досягнення мети ставляться такі завдання:

- окреслити естетичні інтенції Ю. Шереха у сфері літературних цінностей;
- визначити головні риси сюрреалізму Олега Зуєвського, відзначені Шерехом;